

Синови смо! . . .

Синови смо народа славнога,
Што је страшне муке уздржао,
Што, окружен од душмана злога,
На борбу се вјечну навикао,
И дичи се, јер се дичит смије
Грбовима својих мртвије! . . .

Сјајна, свјетла мисо је водила
Обилића међ небројне чете,
Слобода му груди челичила,
Кретао га плам љубави свете,
За свој народ да се бори, бије,
За свој народ крвцу да пролије.

Бесмртнијем лаворима виле
Главе само јунацима ките,
Проти туђе што се дижу силе
И слободу свога рода штите,
Под окриљем својих застава
Што за своја само гину права! . . .

Као на пир, српски витезови
У бој крећу; као на пир, оде
Стари Јуке и дични синови;
Као на пир, у бој крвав воде
Кнез Лазаре и војводе славне
Силне чете, на смрт свету справне . . .

За слободу и Ђорђе устаде,
 За слободу Милош на Такову
 Барјак разви и знак борбе даде
 Роду, борби жељну и готову,
 За слободу на коњу се мрло
 За слободу умирало врло.

За слободу смрти величајном
 Синђелић¹⁾ је знао умријети
 Страшног дана, виком кад очајном
 Одјекнуше горе и врлети,
 За слободу Вељко²⁾ крв је лио,
 Српски род се вјечно за њу био!

Синови смо народа славнога,
 Што је страшне муке уздржао,
 Што, окружен од душмана злога,
 На вјечну се борбу навикао,
 И дичи се, јер се дичит смије
 Гробовима својијех мртвије!

Давид Плић.

¹⁾ Стеван Синђелић, војвода ресавски, погинуо је 19/V 1809. Онкољен са свијех страна огромном турском војском, држао се јуначки више дана, али му на посљетку нестане хране и џебане. Инак није хтио да се преда Турцима. Здими своју малу пушку у преостали магазин од барута; себе и своју дружину славном смрти обесмрти, а многе Турке на тај начин помори. И о њему би се с правом могло рећи, као што Његуш о Обилићу вели:

Шта Леонид хоће и Сцевола,

Кад Синђелић стане на поприште?

²⁾ Хајдук Вељко, један од најдичнијих јунака из првог српског устанка под Карађорђем. Знамените су његове посљедње ријечи: „Држте се!“ . . .

48940

Posledni čas u školi.

Pripovijest jednog malog Elzašanina.

Alphonse Daudet.

Toga jutra bio sam se odviše zadocnio za školu i bojao sam se jako da ne budem karan, tijekom prije što nam je gosp. Hamel javio da će nas pitati o participima, a ja o njima nijesam znao ni bijele. Dolazilo mi je čak da ne odem u školu, nego da jurnem negdje u pole.

Dan je bio tako topal, tako vedar!

Mogao si čuti kosove gdje zvižde tamo na proplanku šume, a onamo opet, na livadi Rippertovoj, iza strugarnice, Pruse kako čine svoja vojnička vježbaña. Sve me je to mnogo više mamilo nego pravila o participima, ali ja bijah ipak toliko snažan da se tome oduprem, te brzo otrčah u školu.

Prošao pored općine, ja vidjeh da ima svijeta pred onom malom rešetkom gdje stoje obznane. Već dvije godine tu nam se objavljuju sve one nemile vijesti, izgublene bitke, rekvizicije, zapovijesti iz komande, i ja se s toga zapitah, ne zaustavljajući se:

„Što li to opet može biti?“

U to, kako sam trčao preko pijace, kovač Wachter koji je baš tada čitao obznanu sa svojim šegrtom, doviknu mi:

„Ne žuri toliko, dijete; uvijek ćeš na vrijeme stići u školu!“

Ja promislih da mi se on ruga, i udoh sav zadihan u maleno dvorište gosp. Hamela.

Prije toga, kad god bih čas počinnuo, bila bi velika buka, koja bi se čula još s ulice; tu su se vadile kniige iz skamija i bacale unutra, svi daci su na glas čitali lekciju držeći zapušene uši da bi što bolje naučili, a veliki leñir učitelev lupao je po stolu:

„Mir, mir!“

Ja sam se uzdao da će me ta buka spasti da me niko ne vidi kad uđem u skamiju, ali je baš toga dana sve bilo mirno kao da je nedjela u jutro. Kroz otvoren prozor vidio sam svoje drugove kako već svi lijepo sjede, svaki na svomu mjestu, a gosp. Hamel šeta po sobi sa onijem strašnjem gvozdenijem leñirom pod pazuhom. Možete misliti kako sam se zacrvenio i uplašio!

Ali se nijesam imao razloga plašiti. Gosp. Hamel pogleda me bez ikakve srčbe i reče mi sasvijem blago:

„Idi brzo na mjesto, mali moj Franče; mi smo mislili početi bez tebe“.

Ja opkoračih skamiju i sjedoh odmah na svoje mjesto. Tek tada, kad sam se malo povratio od svoga straha, ja primjetih da naš učitelj ima onu lijepu zelenu redengotu, fino nabranu čipku na grudima, onu izvezenu crnu svilenu kapiću što je imao samo u dane kad dolazi nadzornik ili kad se dijele nagrade. U ostalom, cijeli čas imao je nešto naročito i svečano. Ali me je najvećma začudilo što sam vidio u dnu sobe, u skamijama koje su inače bile uvijek prazne, naše selane kako sjede mirni kao i mi, staroga Hausera sa trorogijem šešikom, nekadašnjeg predsjednika općine, nekadašnjeg pismošu, i još druga lica. Svi su oni izgledali žalosni; a Hauser je donio stari nekakav bukvar izjedenijeh korica po krajevima i držao ga otvorena na koljenima, a metnuo na ņ svoje velike naočari.

Dok sam se ja svemu tomu čudio, gosp. Hamel pope se na svoju katedru pa, istijem blagijem i ozbilnijem glasom, kojijem mi bijaše progovorio, reče:

„Djeco moja, ovo je posljedni čas što vam činim. Zapovijest je došla iz Berlina da se od sada predaje samo nemački jezik u školama Elzasa i Lotringije . . . Novi učitelj dolazi sutra. Danas je vaš posljedni čas franceskog jezika. Molim vas, budite pažljivi“.

To nekoliko riječi prenerazi me. To li je dakle ono što su javili u općinskoj obznani, prokleti da su!

Pošljedni čas iz franceskoga!

A ja sam jedva znao pisati! Ja ga dakle nikada ne ću naučiti! Nikad ga ne ću znati više nego sad! Kako mi je bilo krivo što sam toliko vrijeme bacio uzalud, što sam tolike časove propustio samo da tražim gnijezda tičija ili da se klizam po Saari! Moje kńuge koje su mi malo čas bile tako dosadne, tako teške za nošenje, moja gramatika, sveštena povjest, činahu mi se sad kao stari prijatelji, koje će mi biti vrlo mučno ostaviti. Tako isto i gosp. Hamel. Pomišljajući da će on otići, da ga ja ne ću više vidjeti, ja sam zaboravljao na kazne, na packe.

Siromah čovjek!

Eto, u čast tog posljednjeg časa, obukao je on ono lijepo praznično odijelo, i sad tek razumijem što su oni stari selani došli u

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

školu i posjedali u dnu sobe. To kao da je značilo da su oni žalili što češće nijesu dolazili u školu. To se još činilo da su došli da zahvale našem učitelju na njegovom četrdesetgodišnjem trudu i radu, i da učine posljednju počast otačbini, koja je propadala.

Taman sam ja to premišlao kad čuh da mene prozvaše. Na mene je došao red da govorim lekciju. Oh! što na svijetu ne bih bio dao samo da mi je moći izgovoriti u cijelo ono zloglasno pravilo o participima, i to sasvijem glasno, sasvijem jasno, bez pogreške! Ali se zbunih još kod prvijeh riječi, i ostadoh stoječki klataći se u skamiji, sa očima punijem suzâ, ne smijući dići glave. Samo čuh gosp. Hamela kako mi govori:

„Ne ću te psovati, moj mali Franče, dosta si i tako kažućen. Eto ti čemu to vodi. Svakog dana kažeš: „Eh! pa imam vremena. Naučiću sutra“. Pa eto vidiš šta se desi . . . Oh! to i jeste najveća nesreća našega Elzasa, što smo mi odlagali naše učenje uvijek za sutra. I sad oni onamo imaju prava da nam kažu: „Šta! Vi kažete da ste Francezi a ne znate ni govoriti ni pisati franceski! . . .“ Ali, ne boj se, jadni moj Franče, rijesi ni ti najkriviji. Svi mi imamo mnogo i mnogo čim da sebe okrivljujemo.

„Vaši roditelji nijesu pelagali na to da vi štogod naučite. Oni su više voljeli, kad vi radite zemlju ili potapate konoplju, pa im donešete koji groš. Pa zar i ja sâm nemam čim da sebe okrivljujem? Zar vas nijesam toliko puta poslao da mi zalijevate baštu u mjesto da učite? A kad mi se prohtjelo da lovim pastrmke, zar mi je bilo teško pustiti vas kući? . . .“

I poslije, riječ po riječ, pa gosp. Hamel poče nam pričati o franceskom jeziku, govoreći kako je to najljepši jezik na svijetu, najjasniji, najbolji; kako treba da ga uvijek čuvamo i nikada ne zaboravljamo, jer, kaže, kad jedan narod padne u ropstvo, dokle god drži svoj jezik, to je kao da drži ključ od svoje tavnice. Poslije uze gramatiku i poče predavati što je bilo na redu. Meni je bilo čudno kako sam sve razumijevao. Sve što je god govorio, činilo mi se lako, vrlo lako. Ali mi se činilo i da nikad nijesam tako pazio, i da ni on nije nikad tako strpljivo objašnjavao. Rekao bi čovjek da je ova dobra duša htjela, prije no poče, da nam preda cijelo svoje znanje, da nam ga ulije u naše glave odjedanput.

Kad smo svršili gramatiku, predosmo na pisanje. Za taj dan gosp. Hamel nam je spremio sasvijem nove primjerke za krasnopis,

na kojima je lijepijem okruglijem rukopisom bilo napisano: Franceska, Elzas, Franceska, Elzas. Kad smo ih, kao pregleda, objesili o šipke, koje su bile na našijem skamijama, činilo se kao da se puno malijeh zastava lepršaju svud po cijelom razredu. Trebalo je vidjeti kako se svaki priležno trudio pri pisaću, i to u kakvoj tišini! Samo se čulo kako pera škripe po hartiji. Za jedan trenutak uletješe i gundeli u razred, ali niko ni glave ne osvrte na njih, čak ni oni najmañi daci, koji su se trudili da povlače one prve crte po propisu sa tolikijem oduševljenjem, s tolikom savjesnošću kao da je i to spadalo u učenje franceskog jezika A na krovu škole, golubi su gukali tiho, sasvijem tiho, i ja sam pitao:

„Da ne će i njih natjerati da guču némački?“

S vremena na vrijeme, kad bih podigao glavu, vidio bih gosp. Hamela, nepomična u katedri, kako upire oči u sve predmete oko sebe kao da bi . . .io penijeti u svojem pogledu cijelu svoju malenu školu . . . Zamislite samo! Četrdeset godina proveo je on sve na tom istom mjestu, gledajući isto dvorište pred sobom i istu istovjetnu učionicu. Samo što su se kasnije i nasloni uglačali od silnoga treñia u upotrebe; što su orasi u dvorištu izrasli, i što je onaj hmel koji je on posadio, otišao tako visoko da je okružio prozore sve do krova. Kakova je to muka bila za ovog dobrog čovjeka kad mu je sad došlo da mora da ostavi sve to, i da sluša kako mu sestra žuri i juri po sobama odozgo spremajući i prtljajući stvari! Jer je on imao već sutra da putuje, da ode iz ove zemlje za navijek.

Ipak zato on je bio toliko hrabar da održi čas do kraja. Poslije pisaća, on otpoče čas povjesti; poslije opet, mali počese pjevati: buki, az, ba. A' tamo u dnu sobe, stari Hauser bijaše metnuo naočari i, držeći bukvar objema rukama, sricaše slova zajedno s djecom. Vidilo se da se i on trudi; glas mu drhtaše od uzbudeñia, i nama svima koji smo tu bili, dolazilo je i da plačemo i da se smijemo dok smo ga slušali. Bogami, uvijek ću se sjećati ovog posljedieg časa u školi

Odjedanput sat na crkvi izbi podne, a zatijem *angelus*. U tom istom trenutku, trube pruskijeh vojnika koji se vraćahu sa vježbe zajechaše pod našijem prozorima . . . Gosp. Hamel se uspravi na katedri, vas blijed. Nikad mi se nije činio tako veliki.

„Prijatelji moji, reče on, prijatelji moji, ja . . ., ja . . .“

Ali nešto ga je gušilo. On ne mogaše dovršiti rečenice.

I on se onda okrete tabli, uze parče krede, pa, pritiskujući je svom snagom, napisa, što je mogao većijem slovima:

„Živjela Franceska!“

I ostade tako, s glavom nasloñenom na duvar; bez riječi, a rukom nam davaše znak:

„Svršili smo, . . . idite kući“.

(Preveo s franceskog P. P.)

Сам се помози.

— Прича у пјесми. —

Друкчије је првије било,
Тежило се пуно није,
Зато она пословица:
„Плети kotaц к'о ти отац“,
Кључ је била богатану.
Сиромаси — кукавници,
Вјековјечни страдалници,
Живјели су као стока...
Ал' просвјета све обрну,
Пословицу ту изврну,
У замјену скова бољу:
„Ради боље своје поље“!
Та просвјета свјетлом лучом.
Јами своју у заштиту
Вјековјечне страдалнике, —
Упути их, просвјети их,

Изведе их на пут прави.
Постадоше као мрави:
За посао прионуше,
Почеше се уздизати;
Окрену се вито коло,
Оно пође на около.
Десноти се пренадоше,
А племићи поклекосе.
Просвјета нас изједначи —
Незвалицо, сад ти плачи!
Час је теби откуцнуо,
Гробница ти отворена,
Управљати нјеси знао,
Науку си презирао,
Па за то си погледао.

—штар.

„Оце очи!“

— цртица —

Дошав на универзитат распустио сам се. Пријетила ми пронаст и својим расненијем животом пријетио сам пронашћу својима, док преко јединијех ферија не оназих оне очи на Пилама. Кад сам дошао те вечери дома, мирис цвијећа, којијем ми је са шетње на Пилама одијело одисало, причинио ми се мирисом њене дјевојачке душе. Она ме, оне њене очи еу ме спасиле!

Пошао сам у Беч и рекав збогом првашњем свом живљењу изнајмио сам собицу далеко од картер-латена на Landstrasse. Учио сам и дању и ноћу само да њу узмогнем што прије својом да назовем. — Свршив науке добио сам службу у Х. далматинском градићу. Било уговорено вријеме, кад ћу је пред олтар повести, него је, црна судбино, немила смрт покоси у мало дана, да ми тежи ударац буде. Био сам сатрвен, хтјело срце да пукне, а сузе ни кани; тек када је у ледену раку положисмо, и њене другарице, које су је допратиле до вјечног починка, повратиле се у кућу ње на пожаловање, а мајка покојнице убијена, сломљена давала свакој замотуљак захара кроз плач говорећ: »Ово је било за нпр приправљено« — сузе ми потекоше низ лице. Мој брат, који је једини знао како сам је љубио, помисли: »Спасен је«, али ја сам последије тога пренатно упалу мозга: тумарао, зафалив се на служби, као махнит годину дана. Једва ме некако опет склонихе нешто мајка, а нешто обзир према мојијем сестрама да се примим службе. Примив се радно сам више него је требало, да заборавим јад и муку. Нико ме није разумијевао, а у животу ме одржала воља да не подлегнем злоби љуцкој. Колико пута ми није долазило на намет, да се убијем, да свему буде једном крај! Престао сам вјеровати у Бога, у Провидност. Свак ми је био мрзак. Бјежао сам од свијета, а свијет, онаки свијет звао ме махницем и смијао се мојој тузи и ругао се да сам једне ноћи загрлио »Орланда« на »Страдуну«.

Била је шеста година мог жаловања, кад један дан видим објаву да ће се у позоришту давати наша једна опера. Љубан према свему оном што је српско још једина је била у мени будна и тако се одлучих да пођем слушат први пут у животу српску оперу. Слушајућ народну мелодију жепеког једног збора нешто ме такну у срце и учини ми се да сам некад давно, већ давно чуо тај напјев, да ми га је неко драги пјевао, можда мајка моја, кад ме у колијевци иникала; и из моје аратије био сам пробуђен послвије толико година.

Погледах наоколо да виђу како дјелује тај народни мотив на другога и угледах очи, оне исте очи моје покојнице... , које су биле у мене урте. И сада мислим да ме није из моје аратије тргнула она симфонија, него непрестани титраји из онијех очи да су раздрагали живце моје, а ја побуђен као дианасон од једнако углазбене дружице, да сам само сврнуо по чељуди очима тражећ извор раздрагања мога. Нађох тај извор у очима, једнакијем очима моје покојнице. Сједила је у ложи с мајком и својом дружицом Љубицом, мирисенијем зимзеленом, који ће окитит груди мог из младости друга. Љубица је била аиђео стражар моје »црне симпатије«, али на жалост смртни аиђео.

И омет су ми почели биват мили људи, и омет сам се весело кад бих се у јутро пробудио. Познаници ме скоро нијесу више преносивали. Двије старије госпође, што су ме сваки дан у јутро сретале на улици, весело ме погледале, као да су ми хтјеле рећи: »Драго нам је!«. Добре старице, био бих загрлио вас, загрлио цијели свијет; та оне очи рекле су ми да ме љубе.

* * *

»Страдун« ме није виђао већ за толико година, осим кад сам морао напред проћи, а сада на једном за »чудака« — тако ме зваху дјевојнице на »Плочама«, јер се радо по невремену шетах пут »Св. Јакова« — постаде у вечер редовитијем шеталиштем, јер су се и оне очи туда шетале.

Једне вечери, кад је прошла мимо мене, причини ми се да је, ошинув ме очима, истом ватром погладила и једног војничког часника. Побјегох са »Страдуна« и као луд унутим

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

се снажнијем кораком пут »Св. Јакова«. Не знам колико сам ту на лити, што стрмо у пучину пада, сједио, а љубоморност ме мучила, кад ме пробуди звон...и глас: „Qui vanno gl'innamorati o i disperati“. Обазријех се и препознах у мјесечјем сјају њу и њену дружицу. Прође ми љубоморност и довикнув: „Gl'innamorati, che diventano disperati“ створих се код њих. И опет сам био сретан, пресретан. Пио сам мед са усана њенијех, а очи њене биле су тако благе као Мурилове Богородице.

* * *

И вјерих се. Оне очи биле ми вјереница. Колико ми је ту осам дана послје тога стигло анонимнијех писама, која су је припа! — Ја јој о том не проговорих ријечи; та зар да невјерена дјевојчица никога не смије погледати! — а то су јој једино замјерали, да је највећа намигуша у граду. Био сам донета љубоморан и на те, док је невјерена била, погледе; али сам за то био блажен, јер сада ти погледи само мени принадаху. Престадоше ми долазити анонимна писма и ја сам пливао у срећи, увијек и дневи и ноћи обавијен копреном њенијех очи.

Него оне очи вараху ме, грдно ме вараху. Рођени ми брат открије голу истину и даде љубавно писамце, што га је она прије два дана писала оном војничком часнику, а овај се њиме у припитом стању пред другијем фалио. Позовем на ништоље убојницу најљеншијех мојијех нада, али дјевери моји и његови одлуче мејдан на шампањац. Понос је био јачи од љубави. Тако је и заслуживала.

* * *

Пред свијетом исказивао сам највећи индиферентизам, а у срцу моме је кипило, врело, хтјело да пукне, а опет кадкад затресло се као од чезнућа. Борила се љубав са увријеђенијем поносом. Ја сам је још увијек љубио.

Опет нијесам нигдје могао наћи покоја. Лутао сам по горама родног ми краја Боке Которске, а од мене се многе сеоске жене плашиле, кад ме оназиле раскотрушене косе гдје скачем с лити на лит и доносиле ми мајци неке биљке проти мађијама.

Лутајућ тако једног дана дошао сам на »Око« на Љуту, о ком причају да је толико дубоко, да му конопи свијех бокенкијех бродова под републиком нијесу могли паћи дна. Вода у »Оку«, закриљену неприступачнијем гредама, која каткад потече силном силом ваљајући крш пет пута већи него што је млињски камен, била је тај дан мирна. Сједох на грлићу »ока« и гледајућ у бистру воду видјех у њој оне очи и нека ме сила тамо вукла, да им дођем ближе . . . и не знам што би се било догодило да ме није из те намјере пробудио глас брата мога, који се тобоже из лова враћао, на ме ту онако случајно трефио.

* *

Прошле су од тога двије године. Данас сам био опет на »Око«. Силна вода врије, ијени се, киши, ваљају се стијене, крше се греде, а ја с два помоћника мјерим и рачунам колико би »коњскијех сила« могла поток »Љута« да, рационално употребљена, даде бесплатно кроз три четврти године родном ми крају.

Поднопољски.

Epigram.

Od plemena bez imena — Malu korist ljudi vide . . .

Svjedoče mi pergamene davne,
Da sam plemić od vlastele slavne:
Moji stari bili su križari,
A svi tvoji prostaci ribari! —
Da, pleme je sa mnom započelo,
A tvoje se baš s tobom dočelo!

Etnografska posmatraña.

od Dr. M. V. Smiljanica.

I.

Običaj uzidivaña ljudi i životinja

Narodna pjesma „Zidañe Skadra“ pjeva jednu radñu, koja nam se na prvi pogled čudnovata i nemoguća čini. Tri brata Mrļavčevića: Vukašin, Ugleša i Gojko grade Skadar na Bojani tri godine dana sa tri stotine majstora, pa kako pjesma kaže

„Ne mogoše temel podignuti
A kamo li sagraditi grada.
Što majstori za dan ga sagrađe
To sve vila noću obaļuje.“

Kad je nastala četvrta godina onda se i vili dosadilo obarañe grada, pa više sa planine kralu Vukašinu :

Ne muči se, Vukašine krale,
Ne muči se i ne harči blaga,
Ne moţ' krale temel podignuti
A kamo li sagraditi grada,
Dok ne nadeš dva slična imena,
Dok ne nadeš Stoju i Stojana,
A oboje brata i sestricu
Da zasideš kuli u temelja,
Tako će se temel održati
I tako ćeš sagraditi grada.

Vukašin, koji je i sam znao i vjerovao da se grad ne može sazi-
dati i održati, dok se ne uradi ono, što vila traţi, dozove svoga
slugu Desimira i zapovijeda mu da pohvata koñe u intove i da uzme
šest tovara blaga, pa da ide pò svijetu i traţi dva slična imena:
brata i sestricu, Stoju i Stojana. Desimir posluša svoga gospodara,
pohvata koñe, putova po svijetu tri godine tražeći Stoju i Stojana
i najposlije se vrati bez uspjeha. Kad kralj čuje da ñegov sluga nije
mogao naći dva slična imena, onda zapovijeda Radu neimaru da pro-
duţi zidañe Skadra, ali

„Kralju gradi, vila oblažuje,
Ne da vila temelj podignuti
A kamo li sagraditi grada“.

Vili je stalo do toga da se neko u temelj uzida, za to ponovo dovikuje kralju Vukašinu da se ne muči i ne troši blaga, jer se temelj ne će održati. Ovoga puta ona napušta Stojku i Stojana, ali traži od kralja Vukašina i njegove braće da se u temelj uzida od njihovijeh ljubica ona, koja sutra na Bojanu dođe i donese ručak majstorima. Šta je dalje bilo i šta pjesma o tome kaže nije nužno ovdje u pojedinostima iznositi. Dovoljno je napomenuti da je sutra dan mjesto najstarije došla na Bojanu najmlada jetrva, koja je nejakom čedo u kolijevci ostavila. Djeveri ŕeni, Vukašin i Ugleša uzmu je za ruke, čim je ručak spustila, i odvedu u grad da ugrade. Mlada Gojkovica držiše da je šala, za to se djeverima i ne opiraše. Majstori je na zid metnuše i, kako predaŕne kaže, za trenut oka do pojasa uzidaše. Molbe i prekliŕanja da je djeveri spasu ne nadoše ni najmaŕne odziva. Kad je vidjela da joj ni od koga nikakve pomoći nema, ona se onda moli Radu neimaru da joj ostavi na zidu prozore za dojke te da ih može nejakom Jovo sisati.

Narodno predaŕne kaže dalje da su nejakom Jovu dojili onde za godinu dana i da još i danas ide hrana

Zarad čuda i zarad lijeka
Koja žena ne ima mlijeka.

Tako glasi pjesma o „Zidaŕnu Skadra“ na Bojani a u narodu našem i danas se priča da se velike gradevine ne mogu naćiniti nić duga vijeka biti, ako se u ŕih ne uzida kakvo živo ćelade.

Ono što bi Francez ili Nijemac u vidu pripovijetke isprićao, opjeva Srbin uz pratŕnu strune od gusala. Otuda i dolazi da ŕihove tradicionalne priće imaju maŕne stvarnosti i da su nalik na basne, dok medutijem ista ta predaŕna kod nas iskazana u pjesmi, ulijevaju mnogo više vjere u istinu. Pjesma o „Zidaŕnu Skadra“ opjeva obićaj, koji je strašan i varvarski, ali pri svem tom istinit. O tome ćemo se odma uvjeriti.

U staro vrijeme bio je obićaj da se živi ljudi uziduju u temelje od kuća, gradova, ćuprija i drugih gradevina. Ovo su radili za to, jer su vjerovali da duše zakopanijeh lica osiguravaju jaćinu i izdržljivost tijeh gradevina, da ih ćuvaju od neprijateļa, poplave, zemļotresa, pa čak i od zlijeh duhova, koji obaraju noću ono

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
АБ
И
В
Ј
И
О
Т
Е
К
А

što se daću sagradi. Običaj je, bio rasprostrt skoro po cijeloj zemlji pa, kao što se iz goruće pjesme vidi, nije ni našijem starijem nepoznat bio. Ne ću da kažem da ga je kralj Vukašin morao lično vršiti onako, kao što pjesma kaže, ali vjerujem da su ga on i njegov narod u to vrijeme mnogo bolje poznavali i u suštinu njegovu vjerovali nego mi danas. U ostalom to nije ništa čudnovato, jer su tada i mnogo docnije vjerovali, pa i sam običaj vršili i mnogi evropski narodi. O tome imamo nebrojeno primjera, prikupljenijeh i utvrđenijeh raznijem dokazima. Kad prije 35 godina jedna ćuprija na Temzi u Londonu prepuće, bjehu prinudeni da joj jedan stub raskopaju i ponovo ozidaju. Tom prilikom naidoše u blizini temelja, u dubini na 15 stopa pod koritom Temze, na kosti od govedi, ovaca i ljudi (Liebrecht, Zur Volkskunde 285). Kako je ćuprija po postanku iz druge polovine 18 vijeka, to se ne može uzeti da su životiće i ljudi mogli biti živi zakopani. Biće po svoj prilici da su majstori, koji su je gradili, vjerovali u starinski običaj, pa su mjesto živijeh ljudi i životiña uzeli njihove kosti te ih u blizini temelja zakopali.

Jedno predañe u nemaćkom narodu tvrdi da je u zidu zamka Rajhenfelda, u Krajskoj, uzidano živo dijete. Jedan kamen u zidu, koji je malo više od ostalih ispao na pole, oznaćava i danas mjesto, gdje je dijete uzidano. Narod vjeruje da bi se zid odma srušio, ćim bi se kamen išćupao. (Grimm Deutsche Mytologie 1096). Kad su selaci u istoćnoj Pomeranskoj 1463 god. htjeli da poprave razrušen nasip pored Nolata, istoćnog kraka Vislinog, i da se u buduće saćuvaju od poplave, bješe im od jednog nepoznatog lica saćvjetovano ća živa ćovjeka u nasip zatrpaju. Oni to poslućajaju, opiju jednog prosjaka i pretrpaju ga zemļom. Jedna tirinćka prića tvrdi da je i pri zidañu grada Libenštajna bilo nužno da se u njegovu zidove uzida živo dijete.

Slićno predañe postoji i kod Danaca. Gradski zidovi Kopenhagena padahu neprestano za vrijeme zidaña. Na posļetku se majstori odlućiše da stanu tome na put. Uzeše jednu malu djevojćicu, metnuše je za astal i dadoše joj sigraćaka. Dok se dijete zabavļalo, dotle majstori ulućiše priliku te digoše svod iznad ñe, pa uza svirku muzike zatvoriše zid i sa strane. Od toga ćasa postaše zidovi stalni i nepomićni. Jedna talijanska legenda tvrdi da je ćupriju na Arti zidalo hiljadu majstora. Što daću ozidahu to noću padaše. Najposļije se ću glas sa neba koji reće: ako ne uzidate u ñu živa ćovjeka,

ne će se održati, ali ne mudraca niti stranca već zidarevu ženu. Kad žena sutra dan dode zidarima, reče joj majstor da mu je prsten u temelj pao, za to je moli da mu ga izvadi. Ona side a majstor je za časak zatrpaše (Grimm, 1096). Da spomenem još jedno interesno predaće. Na Jermenskoj visočini postoji mjesto Suram sa jednijem prastarijem zamkom, a ovaj na jugozapadnoj strani ima zid, koji se nad jednu provaliju nadnosi. U početku bješe, kako predaće tvrdi, nemoguće ovaj zid podići. Što se daću zidaše, to noću padaše. Na poslietku se majstori dosjetise da će tu biti neka čarobna ruka umiješana. Jedan persijski sveštenik, koga o tome za savjet upitaše, odgovori da će se zidovi tek onda održati, ako se sin jedinac kakve udovice u temelj uzida. Djeca nadoše i uzidaše i zid bješe dovršen. Od toga doba, priča narod, površina zida uvijek je mokra od suza nesrećne i ucvijeleće majke. (Andree Ethn. Vergl. u. Paral. 20).

Bez obzira na to, što se ovo predaće slaže u osnovnoj ideji sa svima ostalijem po Evropi, pa kao što će se vidjeti i sa onima na drugijem kontinentima, ima ono sa našijem narodnijem predaćem o zidaću Skadra sličnosti i po spojašnoj formi. Po našem predaću oduzima se jedincu sinu majka i zida u Skadar, a po Đurdijanskom oduzima se samohranjoj majci jedinac i uziduje u zamak. U oba slučaja ostaje iza žrtve po jedno lice, koje izaziva sažaleće skoro onoliko koliko i sama žrtva: kod nas nejak i Jovo a kod Đurdijanaca samohrana udovica. Naš narod priča da i danas teče neka mokrina iz onijeh prozora, gdje su dojke Jovine majke bile izmožene, a Đurdijanci tvrde da je i danas moker zid njihovog zamka od majčinih suza, na onom mjestu, gdje joj je jedinac uzidan. Mi znamo još da nam je Skadar obarala vila, a Đurdijanci u rušeću njihovog zamka naziru neku čarobnu ruku, koja na kraju krajeva ima istu moć kao i vila. Vrlo je teško, kod ovakvijeh sličnosti, promisliti da je običaj uzidivaća živijeh ljudi mogao kod arijskijeh naroda postati poslije njihovog razilaska, koji se bez sumnje na nekoliko stotina godina prije Hrista morao desiti. Sam pak običaj, onakav, kakvog nam pružaju predaća, rasturena po cijeloj Evropi, dokazuje da su ga arijski narodi mogli imati za doba, kada su kulturno stajali znatno niže nego danas. Među tijem ne samo on, nego još i mnogi drugi običaji, koji se kod nas Evropljanâ samo iz predaća poznaju, postoje i danas kod polukulturnijeh naroda Azije, Afrike, Amerike i Australije, i izvode se isto onako, kao što predaće kod nas priča. Tako u

Africi, do skora su (do prije 50 god.) pred glavnijem gradskim vratima zakopavali živa dječka i djevojčicu, da bi varoš prema neprijatelju nepobjedima postala. U Jorubi i drugijem državicama čine se slične žrtve pri podizanju kuća i osnivanju selâ, a u Doshoma čine se još i danas. (Waitz Anthrop. II. 197). U Mandali (zadnja Indija) stoji po jedan utvrđen kamen uza svaku kulu na uglu ulice, kao znak da pod njima leže ljudske žrtve, vjerni čuvari varoši. Za žrtve birahu se ljudi naročitijeh imena, koji su rođeni u određenijem mjesecima i na određene dane, naročito pak takvi, kojima ne bjehu uši probušene. Bastijan, koji je prije 30 godina Birmu posjetio, tvrdi da je ovaj običaj tada u veliko vladao i da mu je kralj protivan bio, ali ministri su to htjeli, jer vele da je to sveti običaj iz starine, pa ga valja sačuvati. (Andree, Ethnogr. Vergl. 21). Interesantno je još jedno saopštenje od istog naučeniaka, koje se datira iz toga doba. U Rangumu, najglavnijoj varoši engleske Indokine, bijahu dosećeni Evroplani tada prvi put podigli parne mlinove za mlećenje pirinča. Kad bjehu zgrade gotove i mašine namještene, pronese se među selacima, u okolini varoši, glas, da se ogromna mašinerija može staviti u pokret tek onda, kad joj se žrtva u ljudima prinese. Nigdje žive duše, priča Bastijan, nije mogao čovjek vidjeti u varoši i na pijaci za nekoliko dana. Tek pošto točak jednog radnika slučajno dohvati i razdrobi, oslobodiše se selaci i počеше ponovo u varoš dolaziti (Die Vorstell. d. Seele 42).

Kao što se radi u Aziji i Africi, radi se i u Australiji i prostranoj Okeaniji, s tom razlikom, što se tu upotrebljuju samo robovi za uzidivanje.

Iz svega dakle rečenog vidi se da običaj uzidivanja, koji je nekada bio rasprostrt preko cijele zemlje, postoji danas u primitivnom obliku samo kod naroda primitivnog života, a kod kulturnijih tragu se sačuvao jedino u narodnom predanju. Ali kao kod svakog drugog običaja tako i kod ovog primjećujemo izvjesne stupnje razvitka, koji se počinu sa najsirovijom a svršuju sa najblažom formom. Sa ovijem ne ću da kažem da su svi narodi morali preživjeti sve faze razvitka pomenutog običaja, niti je pak običaj morao postojati kod njih, dok se izredaju sve njegove faze od prve do posljedne. Mnogi su narodi sami iščezli prije običaja, drugi skoro kad i običaj, a kod trećih je običaj pravio izvjesne skokove, dok nije došao do kraja ili je čak na polovini puta izumro. Kod ovijeh posljednjih ostala je u

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
АВ
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

uspomeni i predañu ona forma ñegova, koja je bila najviše i naj jaçe prodrla u masu naroda, naročito u seļački stalež.

Kao prvi blaži oblik ovog običaja jeste prinošenje žrtve u krvi. Mjesto uzidivaña živijeh ludi prska se temelj ili samo kamen temelac neke gradevine čorječijom krvlju. U našoj literaturi običajâ, koliko je meni poznato, nema o ovom običaju ništa spomenuto, a i ja sâm svojijem ličnijem raspitivañem u ekskurziji po Srbiji, nijesam mogao ništa o ñemu dokučiti. U Nemačkoj i Engleskoj ñegovi se tragovi nahode u narodnom predañu, ali u dosta nejasnoj slici. I ako je ovaj običaj morao postati poslije običaja uzidivaña živijeh ludi, ipak je slabiju uspomenu ostavio nego on. Jedan primjer iz skore prošlosti ñegove pominje Bastijan iz zapadne Afrike, koji je izvršio knez iz plemena Gagasa. Inače na drugim kontinentima ne sna se mnogo o ñemu. Čitaoci bi dobro učinili da pripaze u našem narodu na ovaj običaj. Možda će se ipak naći kakvi tragovi, koji bi se mogli sa ñim dovesti u vezu.

Sa kulturnijem napretkom pojedinijeh narodâ i običaj, o kome se ovdje govori, dobijao je, kao što sam prije napomenuo, blaži oblik. Poslije krvi, simboličnog znaka ñegovog, vidimo da se počinu prinositi na žrtvu i uzidivaña razne životiñe, najprije žive i cijele, pa potom mrtve i pojedini dijeli od ñih. Najposlije se i to gubi, a ostaju opet simbolični znaci, koji nas na negdašnji običaj opominu. Po ñemačkom narodnom predañu uzidivane su žive mačke i psi u gradevine. Grim priča da su majstori jednu rupu na zidu crkve u Goslaru mogli zazidati tek onda pošto su crnu mačku u ñu uzidali. Ja sam opet u Lajpcigskom etnografskom muzeju vidio mumiju od mačke, koju su 1874 god. našli u Akenu u zidu jedne kule, te je zidana u prvoj polovini 17. stoljeća. Po danskom predañu bio je običaj da se pod oltar crkveni uziduje jaguće, a pod zid crkvene porte da se zakopavaju živi koñi. Litvanci i danas vjeruju da će u kući biti mira i sloge među čeljadi samo tako, ako je pri zidañu uzidan pijetao u ñen temelj. (Andree Ethnogr. Parall.) U grčkom narodu vlada i danas vjerovañe da će u toku godine morati da umre onaj, koji prvi prode pored gradevine, pošto se u ñoj namjesti kamen temeljac. Da se to ne bi desilo, koļu majstori na tom kamenu pijetla ili jaguće, čije duše u buduće zastupaju čovječje duše. (Tylor, Anfange d. Kultur I. s. 106). U našem se narodu vjeruje da će umrijeti za godinu dana onaj, čija se sjenka uzida u gradevinu, a g. Milićević kaže

da se u narodu vjeruje da će umrijeti onaj koji prode pored neke građevine, pa mu majstori iznjere stope i uzidaju mjeru u građevinu. (Život Srba seljaka 330). Mnogima je među tim poznato, da se na temelju nekijeh građevina, naročito kuća, kođe jagúe, te se časte úime zidari. Kako se ovaj običaj vrši više po varošima, gdje se kuće zidaju, nego po selima gdje su kuće od drveta ili čatme, to je vjerovatno, da smo ga mi mogli primiti od Grka preko majstora zidara, koji su, kao što je poznato, mahom iz Stare Srbije i Maćedonije, gdje i Grka ima. Meni je opet poznat iz našeg naroda, iz jugo-zapadne Srbije, drugi jedan običaj, koji je iz starine srpski, na ime da se prije useleća u novu kuću kođe na pragu koja životiña a najčešće pijetao. Isto tako u Bosni, u okolini Sarajeva, vjeruju da se u novu kuću ne vađa useliti, dok se što god ne zakođe na pragu i dok se kuća ne okrvavi, jer bi u protivnom slučaju nekoje od domaće čeljadi moralo umrijeti prije godine dana. Arnauti imaju takode običaj sličan sa našijem i grćkijem. Oni kođu, pri zidañu većijeh građevina, ovce i úihove glave u temelj uziduju. U koliko je građevina veća i značajnija, u toliko više i ovaca zakođu, tako da úihov broj dostigne ponekad 10-15, kao što nam o jednom takvom slučaju priča Han iz polovine prošlog stołeća. Po selima se kođe pijetao pri zidañu kuća i kuća i meće pod prvi kamen u temelju.

Uzidivañe glavá životiñskijeh mjesto cijelijeh životiña bio je, kako svjedoče predaña kod raznijeh naroda, takode rasprostrt običaj, koji je svakojako mladi od uzidivaña cijelijeh životiña. U ostalom upotreba životiñskijeh glava postala je docnije vrlo raznolika.

Kod Nijemaca se i danas među koñske glave na šleme od kuća (K. Henning, Das deutsche Haus), a u starije vrijeme su se mogle vidjeti i na gradskijem zidovima. Kod nas Srba postoji vjerovañe da pasju glavu vađa dotjerati nogama do kuće i pod kućnijem pragom ukopati, pa ne će niko u kući bolovati od vrućice. Bez sumñe da će i ovo biti ostatak negdašñeg žrtvovaña životiña građevinama. Kosturi ovnujskijeh, govedijeh i koñskijeh glava nabadaju se kod nas na kođe i prošće oko raznijeh usjeva, da služe kao plašilo tica. Pitao sam nekoliko puta naše seljake u raznijem krajevima Srbije za što uzimaju za plašilo ono od čega se tice najmañe plaše, a oni su mi skoro uvijek odgovarali da to čine „po običaju“, premda i sami znaju da nikakve vajde otuda nemaju. Biće da i ovaj običaj ima veze sa prvobitnijem značeñem običaja.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Na posletku se žrtve i njihovi materijalni ostaci sa svijem gube, a mjesto njih ostaju samo blijedi običaji, koji ih iz daleka simboli-
zuju. Za primjer neka nam posluži običaj puštaña pijetla da prenoći
prvi u novoj kući ili da prvi prede preko novoga mosta i t. d. Naj-
poslije dolazi osveštañe temelja ili cijele gradevine, ali samo kod
kulturnijeh naroda.

Mudre izreke.

1. Латински и грчки не треба знати, али тај језик треба бити заборавио. Bismark.
2. Већн дно политичкијех људѝ паличи ономе послужинку, који је био лијек свога господара да не пође у штету. Janet.
3. Истина је спротивња нага,
Па је мало нуда нко мари,
Ал' да ли се обује у бајку,
И одјене у шарено рухо,
Свако би је радо миловао,
И у њедра уз срце метао. Radovan.
4. Једна сретна успомена можда је на свијету петминитија, него пета срећа. D. Musset.
5. Треба да се особне силе умију сабрати да учине једну јавну силу. Fustel de Coulanges.
6. Младост воли бити ганута него поучена. Goethe.
7. Да се дијете научи бити помњиво и да га каква ћутљива истина управ дирне, треба да му неколико данѝ не да мира прије нег, је открије. Bousseau.
8. Истина је, дјеца — док су дјеца — треба да буду вођена с угледом, али у исто вријеме морају бити поучена на начин да не остану вјековита дјеца. Wieland.
9. Јавност и заштита љуцке особности то су поглавити стубови слободнијех устава. Humboldt.
10. Скрајно је право скрајна неправда. Cicero.
11. Свијет иде боље, кад допушта свакому да живи како му је мило, него кад силује свакога да живи, како је мило свијес другијем. Mill.
12. Ко хоће да брани неистину има вас разлог да ступа тихо и да се држи углађена начина живљења. Ко осјећа правду на својој страни мора сурово поступат; удворно право нема смисла. Goethe.

Zene pametne¹⁾

Komedija u tri akta.²⁾

Imena u Komediji:

Ora,³⁾ žena Renova.
 Reno,⁴⁾ muž Orin.
 Jčla } sestre, kćeri Renove
 Anica } i Orine.
 Pčra,⁵⁾ sestra Renova i Fianova.
 Frano, brat Renov.

Jero,⁶⁾ smiješni spjevalac.⁷⁾
 Dono,⁸⁾ vjerenik.
 Maruša } službenice.
 Marica mala }
 Vlahuša, djetić.⁹⁾

ŠENA¹⁰⁾ PRVA.

Jčla i Anica.

Jčla.

Draga sestro, baš mi je drago, da ti mogu govorit bez svjedoka. Ti znaš da Đono odavna za mnom uzdiše, a vidim da ga ti meni, starijoj sestri, grabiš, cr si mu se pristrla¹¹⁾ i odgovaraš njegovijem pogledima i posmjesima. Prava si vioglava!¹²⁾ To nije lijepo!

¹⁾ Ovo je Molierova Komedija „*Le femmes savantes*“, koju uz ostale Molierove Komedije preradiše za Dubrovnik i njegove prilike XVIII vijeka *Tudisi* i *Sorgo*. Neke oveke komedije izašle su u različitim godišnjacima „Slovinea“. Ovu nam je Komediju spravio za štampu i objasnio g. Luko prof. Zore. Na po riječi smo je obećali u br. II. našega lista na obr. 59, primjedbi 2-oj.

Rukopisu, otkle vadimo ovu komediju, naslov je: *Komedije Molierove iz Frančakoga u Slovinski jezik prinesene po potajnu i ispraznu tomačitelju Dubrovčaninu za činit se inijem smijati svojijem ispraznijem i smiješnijem trudima u doba od svoje naj veće zlovolnosti. 1718.*

²⁾ djela, čina.

³⁾ talij. *Orsola*.

⁴⁾ talij. *Renardo*.

⁵⁾ talij. *Petronilla*.

⁶⁾ umušeno od *Jeronim*.

⁷⁾ pjesnik.

⁸⁾ talij. *Giunio*.

⁹⁾ momak.

¹⁰⁾ prizor.

¹¹⁾ prilijepila.

¹²⁾ rastresena, lakoumna. Ima i neka tica selica *vioglav*, koja sv.đ izvrće glavom.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Anica.

Čudim ti se, draga Jěla, da mi to prigovaraš. Dono je uše-san¹⁾ mladić; dode nam često na posjed;²⁾ edukan³⁾ je, gala-nat;⁴⁾ pa zajsto merita⁵⁾ da mu vraćamo nilo za drago.

Jěla.

Merita, ma ako ti je drago, nije razlog da grabiš što je tude, ni da dižeš drugoj djevojčici vjerenika, koga je ona prije zatra-vila;⁶⁾ zna sva placu,⁷⁾ koliko je Dono za mnom uzdisô.

Anica.

Jest, ma se ti ne možeš obiknut na ludosti od⁸⁾ muža; tebi se sama riječ od ženidbe čini jezit; ti ne možeš promislit tezijeh⁹⁾ gnusobâ, ako delongo¹⁰⁾ ne protneš; tebi su ove stvari — che debolezze!¹¹⁾ Da, zašto ti je krivo da ja uzmem Dona, kad on ne vaļa za tebe?

Jěla.

Ako ga nijesam htjela za vjerenika, nije mi smetalo, da za mnom uzliše.

Anica.

Ako nije drugo, nego samo da za tobom uzdiše, ja mu ne bra-nim, neka uzdiše, samo da se vjeri¹²⁾ za mene, pokle ga ti nijesi htjela.

Jěla.

Ma uzdaš li se u riječi ljubovnika dizgustana¹³⁾ i vjeruješ li da nije u ņemu ostala iskra ljubavi za mene?

Anica.

Vjerujem, er me je od tega¹⁴⁾ veoma asikuro.¹⁵⁾

¹⁾ uredan, skladan.

²⁾ sijelo.

³⁾ odgojen.

⁴⁾ uľudan.

⁵⁾ zasluľuje.

⁶⁾ zaćarala, pa se u ņu zaľubio.

⁷⁾ grad, ćarsija.

⁸⁾ po talij. sintaksi, gdje *di*, *dcl* u dubrovaćkom dijalektu prevode se sa *od*.

⁹⁾ Tezijeh, ovezijeh, onezijeh i ost. za tijeh, ovijeh, onijeh.

¹⁰⁾ Ođina.

¹¹⁾ Slabosti.

¹²⁾ Zarući.

¹³⁾ Ozlovoľena, razočarana.

¹⁴⁾ Tega, ovega, onega, temu, ovemu, onemu za toga, ovoga, onomu i ost.

¹⁵⁾ Uvjerio.

Jěla.

Moja sestro, ne budi tako simplika,¹⁾ i ne vjeruj sve što ti se reče. Ako ti on govori da me ne lubi, reci ili da te vara, ili da se vara on isti,²⁾ i da ne zna što mu se hoće.

Anica.

Ja ne znam, ma ako te je gus,³⁾ lasno nam je to čariškat.⁴⁾ Evo ga od ovamo; on će nas moć najbolje skapričat.⁵⁾

ŠENA DRUGA.

Dono, Jěla i Anica.

Anica.

Dono, za izvadit⁶⁾ me iz smeće i sumće, u koju me je stavila moja sestra, prigni se⁷⁾ otkrit nam tvoje srce, i rijet⁸⁾ nam, koja od nas dvije može rijet da je lubiš?

Jěla.

Ne, ne, gospodar, ja te ne pretendam⁹⁾ silovat ni stavlat na Emuke, da nam se otkrivaš; inako falila bih¹⁰⁾ veoma u diskrecioni,¹¹⁾ er znam koliko je mučno bit usilovan otkrivat u oči svoje sentimente.¹²⁾

Dono.

Ništa, ništa, gospo, ja ne umijem disimulat¹³⁾ i za to mi nije nimalo mučno rijet svakomu u oči moje sentimente; tijem bez da me išta smeta¹⁴⁾ vaša zapovijed, rijeću vam slobodno da sva moja ljubav stoji s ove bande¹⁵⁾ (kaže Anicu). Ne budi vam žô, ovako ste vi hotjeli; znate dobro da je vaša lepost bila zatra-

¹⁾ prostodušna.

²⁾ sam, glavom.

³⁾ voľa.

⁴⁾ razjasniti.

⁵⁾ zadovoljiti.

⁶⁾ po talij. mjesto *da me izvadiš*.

⁷⁾ izvoli.

⁸⁾ reći.

⁹⁾ zahtjevam.

¹⁰⁾ pogriješila bih.

¹¹⁾ u skromnosti.

¹²⁾ osjeća je.

¹³⁾ činit se nevješť, tajiti.

¹⁴⁾ a da me išta ne smeta.

¹⁵⁾ strane.

vila moje srce, i moji su vam uzdasi dugo vrijeme moju ljubav svjedočili, ma je htjela moja nesreća da nijesam merito prid¹⁾ vami nijednoga gradimenta,²⁾ anici³⁾ ste se vi sved od mene uklaňali. Tako mala cijena redukala⁴⁾ me je da sam otišo iskat koje srce većma milostivo, prid kojijem bi bila boļe primļena moja služba: našo sam ga u gospodi Anici; ona je brzo s űe ljubavi moje suze utažila i moju nesreću promijenila u naj slade veseļe; nije se rasrčila primit lubežljivo, koga ste vi držali u tolikoj maloj cijeni. In somma⁵⁾ umjela me je zavezati na taki naćin, da nije stvari na svijetu, koja me moļe od űe razlućiti; zato vas molim, gospo, da se veće ne stavļate⁶⁾ tentat⁷⁾ moje srce, er je risolvano⁸⁾ i živjeti i umrijeti u ovoj ljubavi.

Jēla.

Ko ti je rekō, gospodaru, da se ja za to brinem, i da se toliko stavļam od tebe?⁹⁾ Smiješan si, prosti mi, taku stvar i u snu promislit, a nekmo¹⁰⁾ li tako u oći odgovorit.

Anica.

Polako, moja sestro, ne meći se u koloru;¹¹⁾ znaš li koliko mi si putā rekla kako libra talijana¹²⁾ govore, da ko je pametan ne ima se metat u nepacijencu?¹³⁾

Jēla.

Nazbil da si ih i ti legala,¹⁴⁾ ne bi se tako vladala, i našla bi da ko je pametan ne ima uzimat vjerenika bez lićence¹⁵⁾ ćaće¹⁶⁾ i majke. Razlog je da se podložiš űima, i da lubiš nikoga drugoga

¹⁾ pred.

²⁾ prijaznosti.

³⁾ paće.

⁴⁾ privela.

⁵⁾ ele.

⁶⁾ zauzimļete.

⁷⁾ napastovat.

⁸⁾ odlućeno.

⁹⁾ osvrćem na tebe.

¹⁰⁾ kamo.

¹¹⁾ srēbu.

¹²⁾ knige talijanske.

¹³⁾ nestrpljivost.

¹⁴⁾ ćitala.

¹⁵⁾ dozvola.

¹⁶⁾ oca.

neko koga ti oni obru, er više¹⁾ tebe oni imaju dispoñat,²⁾ a ne ti sama po sebi.

Anica.

Dobro mi si to rekla, zahvaljavam ti, da me tako lijepo učiš, i neka vidiš da se ja služim tvojijem svjetima, molim te, gosparu Dono, nastoj potvrdit tvoju ljubav s ličencom mojijeh starijeh, i dat mi način, da te ljubim bez ikakve krivine.

Dono.

Idem vas služiti i čimit sve što uzmagu, er sam odavna čekó, da mi to zapovijete.³⁾

Jčla.

S tolikijem despetom⁴⁾ to govoriš kó da ti se imađinalo,⁵⁾ da ja za to hajem.

Anica.

Fađivaš⁶⁾ zajsto; ne samo ne samjmim da ti je žo, nego pače, ufam da ćeš mi pristat na dobro, pomoć Donove molbe i prospiješit nam vrijeme naše vjere.⁷⁾

Jčla.

Da, još se i porugaj; toliko li se dičiš srcem, koje sam ja najposlije vrgla.

Anica.

Ako si ga vrgla, držim da bi se sad opet prignula za dokučit ga kad bi mogla.

Jčla.

Otole,⁸⁾ ludno,⁹⁾ na to ti ne ću ni odgovorit; znaš koja je najbolja? Smijat se.

Anica.

Tako naj boće; sad si pametna.

¹⁾ vrh.

²⁾ raspolagat.

³⁾ zapovjedite.

⁴⁾ prkosom.

⁵⁾ prividjelo.

⁶⁾ Premašuješ.

⁷⁾ zaruke.

⁸⁾ Odatle.

⁹⁾ ludačo.

ŠENA TREĆA.

Anica i Dono.

Anica.

Nije se nadala, da ćeš je onako zabušit.¹⁾

Dono.

Neka je, ali i merita. Ma²⁾ pokli mi si zapovidjela, idem ti naći oca

Anica.

Ne, ne, pusti ćaću, sve je imat od naše majku. Ćaće je jednoga umora³⁾ za sve pogodit, ma ga je opeta lasno napuhat s druge strane da sve učini naopako. Učinjen je tako od dobre paste⁴⁾ da vlada i mota nime majka kako ona hoće. Ja bih htjela da nastojiš ugodit ņoj i tetki Pěri, da im štogod i pritrpiš⁵⁾ i pogodiš, er bi ti dosta vaľalo ņihovo prijateljstvo.

Dono.

Toliko sam se rodio sinčer,⁶⁾ da nigda nijesam mogó kako si vidjela ni tvojoj sestri adulavat,⁷⁾ na koju sam ondar bio namuran,⁸⁾ i ne mogu pritrpjeti nijednu ženu, koja zabije u glavu veliku pamet. Drago mi je da žena bude kreposna, i da umije sve što se veće može, ma ne mogu smislit da čini pompu od kreposti,⁹⁾ i da se ņom pavoneda,¹⁰⁾ pače htio bih da vele putá u razgovoru nkaže se ińoranta¹¹⁾ u stvarima koje zna. In somma meni je drago, da zna o čemu se govori, i da umije i ona rijet četř riječi, ma ne mogu probavit da se hoće distinguat¹²⁾ od ostalih žena od svijeta, davat zakone života, detavat libra,¹³⁾

1) zapańit, zaćudit.

2) Ali.

3) naklonosti, ćudi. *Jednoga* je prijevod talij. *di un*.

4) tijesta.

5) Prijedlog *pre* u slozijem riječima vazda je u dubrovačkom dijalektu *pri*.

6) iskren.

7) laskati.

8) zaľubľen.

9) da se hvasta da je kreposna.

10) hvališe, razmahuje.

11) neznana.

12) odvojit.

13) kazat u pero kńige.

ili čineć na pripozit¹⁾ ili ne, i da cijeni da sve što je različito od ņe, sve je naopako. Na svrhu ja poštujem veoma tvoju gospodu majku, ma neka mi prosti, ne mogu aduľavati ņe ludostima i odgovarat kô eko²⁾ na sve što ona govori. Nada sve oni ņe orakuo³⁾ Jero čini mi ijed za krepac;⁴⁾ vidjet, gdje se ona pomamila za ludovom, koga svak po spičarijam⁵⁾ imitava,⁶⁾ i nije mjesta osvem vaše kuće, gdje se po vas dan ne smiju više ņega.

Anica.

Istina je, ali pokli on prid⁷⁾ majkom može sve što hoće, trijeba je da učiniš silu sam sebi, usprijetelj se s ņime; zna se da ljubovnik, gdje je tegnuto⁸⁾ ņegovo srce ište bit prijatelj sa svakijem, i za ne imat nikoga suprotiva svojoj ljubavi, gladi do kućka od kuće. A paka nije lašće⁹⁾ stvari što ņega dobit; učini mu kompliment;¹⁰⁾ pohvali ga; čini da ti ukaže koju pjesan ljubenu,¹¹⁾ izmislí štogod da te posvjetuje, i daj mu malo dima, eto ti ga tu, on je tvoj.

Đono.

Ma to dusto¹²⁾ meni čini ijed, er se ne mogu uglavit, kako se vraški može dat na svijetu onaka vanitat¹³⁾ i afetacion.¹⁴⁾ Pogledaj što mi se dogodilo kad sam došó iz Italije. Znaš da sam ja otišó odovle¹⁵⁾ još dijete; tako kad sam se vratio, osvem moje čeladi, malo sam koga i poznó. Nakon malo daná namjerio sam se jednu večer negdje na jednom posjedu, gdje se razgovaralo o ra-

¹⁾ zgodno.

²⁾ jek.

³⁾ sveznalica, (uprav proročište).

⁴⁾ erknut.

⁵⁾ lekarnicama.

⁶⁾ oponaša,

⁷⁾ pred.

⁸⁾ taknuto.

⁹⁾ lakše.

¹⁰⁾ udvornost.

¹¹⁾ pjesmu ljubavnu.

¹²⁾ uprav.

¹³⁾ taština.

¹⁴⁾ prečinjaće.

¹⁵⁾ odavle.

zličitijem karakterima.¹⁾ Došò je na nožice Jero. Tot²⁾ govori ondi³⁾ među nami jedan prijatelj, koga ništa ne boli jezik: kad bih htio učinit ritrat⁴⁾ Jeru, znate li kako bih ga upengò?⁵⁾ Upengò bih srce s tisuću ranâ barem, i da iz ňeke rane teku peruke⁶⁾ velike naprahane, abiti di buon gusto,⁷⁾ crevle Mletačke; iz ňeke opeta galantarije,⁸⁾ afetacioni,⁹⁾ posmjesi i komplimenti, a iz ňeke rijeke verasa¹⁰⁾ rančidijeh¹¹⁾ luvenijeh, i da stoji uza ň kupido,¹²⁾ koji za izliječit ga, kadi ga dimom, er je to jedini lijek Jerova sreća izražena. Hoć¹³⁾ mi vjerovati, od ovega razgovora štampala mi se u pameti ista ňegova prilika od obraza na taki način da jedan put šetajući po Pilam¹⁴⁾ poznò sam ga ončas,¹⁵⁾ i rekò sam jednomu prijatelju, koji je sa mnom bio: okladio bih se, da ti je ono ondi Jero! — I našò sam da sam ugonenuo.

Anica.

Znaš da je ta vrla!¹⁶⁾

Đono.

Ovako je zajsto. Ma evo ti tetke; dopusti mi da joj otkrijem našu ljubav, za da¹⁷⁾ bude prijateljica prid tvojom majkom.

ŠENA ČETVRTA.

Përa i Đono.

Đono.

Gospo, dopusti da jedan ljubovnik okoristi se ovom srećnom prigodom za otkrit vam jednu ljubav.

¹⁾ Ćudima.

²⁾ dakle.

³⁾ ondje.

⁴⁾ sliku.

⁵⁾ naslikao.

⁶⁾ vlasule.

⁷⁾ odjeća lijepa kroja.

⁸⁾ kicošeće, gizdaće.

⁹⁾ neslane riječi.

¹⁰⁾ stihova.

¹¹⁾ zastarjelijeh.

¹²⁾ bog ljubavni.

¹³⁾ hoćeš li.

¹⁴⁾ zapadno predgrađe grada Dubrovnika.

¹⁵⁾ odma.

¹⁶⁾ izvršna.

¹⁷⁾ prijevod talij. *perchè*.

Përa.

Polako, polako, gospodaro Dono, nemoj se tako prida mom otkrivat. Ako si u broju mojijeh ljubovnikâ, imaš znati da se prida mom ljubav ne otkriva jezikom, nego pogledima, uzdasima i suzami; za to lûbi me, poglêdaj, uzdiši i plači koliko hoćeš, ma da ja o temu ne znam ništa, i dokle tvoja ljubav bude nijema, ja ću te dobrijem okom gledati; ma ako mi počneš što zagovarati, bićemo prijatelji, ali iz daleka.

Dono.

Prostitute mi, gospo, ne strašite se toliko, er gospodu Anicu ja lûbim, i došô sam ovdî za molit vas kad biste se kontentalij¹⁾ asistit²⁾ s vaše strane našu ljubav.

Përa.

Inĝeñozo³⁾ zajsto, delekta me,⁴⁾ kako si je lijepo izvnuo; ne spomiñem se da sam našla ni u Raklici⁵⁾ ni u Zorislavi⁶⁾ nijednoga ljubovnika tako inĝeñoza.

Dono.

Da galant'uomo,⁶⁾ gospo, vi me hvalite bez moga merita,⁷⁾ er u ovemu ne kaŝem nijednoga inĝeñâ,⁸⁾ kad vam istinito pripovijedam što ŝudi moje srce. Nebesa tvrdijem zavezajom od ljubavi sjedinili su moje srce s leposti gospode Anice, koju samo ja lûbim. Vi možete dosta, i ja vas drugo ne molim nego da ushtijete pratit vašom pomoći moje poŝude.

Përa.

Ja vidim kud ta ide i razumijem te sve što hoćeš rijet Përi pod imenom Aniĉinijem; za to za ne izit iz tvoje alegorije, ja ti ću odgovorit, da Anica ne će da se vjeri, i da je vaŝa lûbit bez pismut joj rijeĉi.

Dono.

Ah, gospo, što sluŝu⁹⁾ te stvari i zašto mislite što nije?

¹⁾ zadovoljili.

²⁾ podupirati.

³⁾ domišljato.

⁴⁾ drago mi je, (od lat. *delectare*)

⁵⁾ Imena u starijem dubrovaĉkijem komedijama.

⁶⁾ Moga mi pošteñâ.

⁷⁾ zasluge.

⁸⁾ domišljatosti.

⁹⁾ sluŝe.

Përa.

Da, što će riječi? što služi iskušavat se¹⁾ od jedne stvari, koju sam ti ja odavna poznala po očima: dosta ti budi da sam te razumjela i da trpim da me lužiš.

Đono.

Ma!!

Përa.

Zbogom: ovo ti dosta budi za ovoga puta²⁾, i rekla ti sam veće neg' sam htjela.

Đono.

Ma ste na stramputici.

Përa.

Pusti veće, činiš mi se crlenit, i nijesam ti se mogla ovoliko izustit³⁾ bez velika srama.

Đono.

Vrađ me odnio, ako vas ja lužim, i....

Përa.

Ne, ne, veće ne ću ništa slušat (ide ća)

Đono.

Koji joj je vrag, što joj se pričimilo, je li se igda vidjelo stvari smiješnije! Nema druge, vaļa iskat koga drugoga za naslonit mu ovi posó: ma evo vidim od ovamo Frana; on je dundo⁴⁾ Aničin a čovjek je od srca, koji ufam da će se slobodno⁵⁾ zauzet za kontentat⁶⁾ me. Poć ću se ņemu otkrit.

ŠENA PETA.

Frano i Đono.

Đono.

Sluga, gosparu!

Frano.

Schiavo, signor Giugno!⁷⁾

¹⁾ ispričavat se.

²⁾ za ovaj put.

³⁾ izraziti.

⁴⁾ stric.

⁵⁾ odista, jamačno.

⁶⁾ zadovoljit.

⁷⁾ Sluga, gosparu Đono.

Dono.

Baš sam žudio imat sreću s vami govorit.

Frano.

Gledaj što te mogu služit i zapovjed¹⁾ mi.

Dono.

Rijeću vam da sam došô ovdî otkrit vam jednu moju passion²⁾. Ljubio sam gospodu Anicu, i mogu se rijet potpuno srećan, er mi ona odgovara; ali pokli ne znam kako bi ovo razumjeli ūe stariji, ne unijem sam sebi išta obećati, za to vas molim, da biste pasali³⁾ koju dobru riječ s ūima za pomoć me, er vjerujem samo kad biste se vi impeñali⁴⁾ da biste me mogli učinit kontenta⁵⁾.

Frano.

Drago mi je veoma, da si se mnom služio, i asikuraj se⁶⁾ da ću stavit svu naj veću pomñu za služit te.

Dono.

Ma, gosparu, vi znate, che ogni dilazione ad un amante porta della pena,⁷⁾ za to vas naj veće molim prospješit⁸⁾ koliko se može prije.

Frano.

Znam, i mogu se veoma dobro figurat,⁹⁾ Lei non si dubiti,¹⁰⁾ sad ću ončas poč govorit, e farò tutto il possibile.¹¹⁾ Sluga ti sam.

Dono.

Sluga gosparu (ide ća)

Frano.

Vaļa ga kontentat, zašto¹²⁾ je gospar koji merita, i nada sve odgovorit mu brzo, er znam veoma dobro, da ko ļubi...

¹⁾ zapovjedi.

²⁾ ljubavni trud, ljubavnu muku.

³⁾ zamijenili.

⁴⁾ založili, zauzeli.

⁵⁾ zadovoljna.

⁶⁾ uvjeri se.

⁷⁾ da svako odgađanje ljubavniku nameće muke.

⁸⁾ da prospješite.

⁹⁾ pomislit, uobrazit.

¹⁰⁾ Vi nemojte dvoumiti.

¹¹⁾ i učiniću sve, što bude moguće.

¹²⁾ jer.

ŠENA ŠESTA.

Frano i Reno.

Frano.

Schiavo, signor fratello!¹⁾

Reno.

Bondi a Vossignoria, signor fratello²⁾

Frano.

Baš sam te iskô: znaš li što me je ovdi dovelo?

Reno.

Kad mi rečeš, znaću.

Frano.

Od nazad koje vrijeme poznaš li Dona?

Reno.

Poznam, pače ga vidim češće doć ovdi u nas.

Frano.

Da, što ti para³⁾ od űega, signor fratello?

Reno.

Para mi un giovine di vaglia,⁴⁾ i koji se vlada od vlastelina; pače da ti istinu rečem, kad pogledam niz mladost, malo ih nađim, koji se mogu s űim usporedit.

Frano.

Ovdi me je baš dovela jedna űegova požuda, i drago mi je čuti da ga u takomu končetu⁵⁾ držiš.

Reno.

Ja sam se poznô s pokojnijem űegovijem Čaćom di buona memoria:⁶⁾ kad smo bili zajedno u Mlecijem,⁷⁾ bili smo prijatelji do glave.

Frano.

Ja vjerujem.

¹⁾ Sluga, gospodaru brate.

²⁾ Dobro jutro vašemu gospostvu, gospodaru brate.

³⁾ što ti se čini.

⁴⁾ Čini mi se vrijedan mladić.

⁵⁾ cijeni, miñjeñu.

⁶⁾ dobre uspomene.

⁷⁾ Veneciji.

Reno.

Ah pokojnik! Ono je bio čovjek!

Frano.

Čuo sam ga spovijedat.¹⁾

Reno.

Baš smo bili dvadestini,²⁾ malo veće. I borami³⁾ znaš da smo bili prvi kursari⁴⁾

Frano.

Figuram se⁵⁾

Reno.

Udarali smo po Mlecijem po putima i činili pokrhu⁶⁾ kô dva kurvića kad ti govorim, i svud se govorilo o našem pasađerštinam,⁷⁾ i davali smo dosta gélozije⁸⁾.

Frano.

Ta je vrlo, ma neka ti rečem, što sam ovdî došô.

ŠENA SEDMA.

Përa, Frano i Reno.

Frano.

Dono me je poslô da ti spovijem⁹⁾ jednu úgovu misô; on lubi Anicu.

Reno.

Kako? moju kèer?

Frano.

Tvoju kèer; on je namuran na úu, i ja nijesam dosle vidio ljubovnika onako apasionana.¹⁰⁾

Përa.

Da, hodi; ja ga razumijem; vi ne znate istoriju; sve je na drugi naèim nego vi cijenite.

¹⁾ Čuo sam o ñemu pripovijedat.²⁾ prevedeno od talij. ventenni, komu je dvadeset godina.³⁾ Eufem. za bogami.⁴⁾ od talij. corsaro, pomorski lupèi, napsadaèi.⁵⁾ Umišlam se.⁶⁾ talij. ruina, kao pohara.⁷⁾ talij. frascetteria, nestašluk, vragolija.⁸⁾ ljubomornosti.⁹⁾ ispovijedim, oèitujem.¹⁰⁾ zanesena.

Frano.

Kako? sestro?

Përa.

Dono vam jedno govori a drugo misli, namuran je na drugo
čelade.

Frano.

Burlaš¹⁾, tot on ne ļabi Anica?

Përa.

Ne, ja vam to naj boļe mogu rijet, er znam s dobra mjesta.

Frano

Ako mi je on isti²⁾ tako rekó?

Përa.

Ha, ha, ha! Konsideraj!³⁾

Frano.

I vidiš me ovdí da sam došó od ñegove strane pitat je u
čáće?

Përa.

Che lesto fante!⁴⁾

Frano.

Pače me je molio veoma da dospíješim koliko se može prije.

Përa.

Zajsto te nije mogó privarít galantije. Rijeću vam
ovdi medu nami. Anica nije drugo nego ñegova izmišlotina i poli-
tika za pokrit drugu ļubav, koju ja znam i hoću vas oba dva sad
izvadít iz erora.⁵⁾

Frano.

Da, pokli znaš, reci nam; ne drži nas na mukam.

Përa.

Hoćete li znat?

Frano.

Reci ko je?

Përa.

Ja.

¹⁾ Šališ se.²⁾ sam, glavom.³⁾ promisli.⁴⁾ To je prepredeni galae.⁵⁾ pogroške.

Ti? Frano.

Ja, ja. Përa.

Idi, sestro. Frano.

Što je to idi? Përa.

Što to hoće rijet?¹⁾ Čemu si se začudio? Para mi da nije on prvi, koji me lübi: neka svjedoče Maro, Ćivo i Miho, može li se i na mene kogod namurat!

Frano.

Tot te svi ti lübe?

Përa.

I kako lübe!

Frano.

Jesu li ti oni to rekli?

Përa.

To pako ne;²⁾ toliko me su vazda ríspetali,³⁾ da nijedan od njih nije mi ni pisnuo više lübavi. Ma za otkrit mi njihovo srce, umjeli su múče⁴⁾ veoma dobro činit se razumjet.

Frano.

U toliko Mára deboto⁵⁾ nigda i ne vidiš.

Përa.

Baš te zijem kaže mi veći ríspet.⁶⁾

Frano.

A Ćivo se s tobom podrugiva.

Përa.

Ima razlog, to čini za despet,⁷⁾ er mu ne može ništa da bude.

Frano.

A Miho se oženio.

¹⁾ Što to znači, po talij. *che cosa vuol dire ciò?*

²⁾ Po talij. *Questo poi nó.*

³⁾ poštovali.

⁴⁾ stari particip za današnji *mučeci*.

⁵⁾ gotovo

⁶⁾ počast.

⁷⁾ inad.

Përa.

Na to se redukô,¹⁾ kad je desperô²⁾ imat mene.

Frano.

Per verità,³⁾ sestro, to su tvoje vizioni.⁴⁾

Reno.

Vjeruj mi, moja Pere, to su kimere.⁵⁾

Përa.

A! kimere, tot su ovo kimere? Draga mi je ova riječ kimere; vaļa mi zapamtit kimere, kimere, kimere! Kašpita⁶⁾ nijesam znala da ja imam kimere!

ŠENA OSMA.

Frano i Reno.

Reno.

Života mi moga, sestra nam se pomamila!

Frano.

Ovo joj se odavna zadjelo u glavu; ma za povratit se na naš razgovor, Dono ti pita Anicu, vidi⁷⁾ što mu vaļa odgovorit.

Reno.

Što me služi to pitat? Ja sam kontenat, i imam osobitu sreću moć ga steći za zeta.

Frano.

Ti znaš da on ne stoji vele dobro⁸⁾ i da....

Reno.

To je interes, koji vele ne smeta; on je čovječan, to vaļa veće nego sve bogastvo, a paka ja i pokojni negov éáće bili smo kô jedna duša u dva tijela.

Frano.

Govorimo però⁹⁾ s tvojom ženom i nastojmo je prignut.

¹⁾ sklonio.

²⁾ zdvojio.

³⁾ U istinu.

⁴⁾ maštaña.

⁵⁾ hlapña.

⁶⁾ od talij. *cospetto* i znači: *nuti, mu gledaj.*

⁷⁾ Stari oblik za današnji *vidi.*

⁸⁾ nije imućan.

⁹⁾ ipak.

Reno.

Dosta je da sam ja kontenat; reci mu da ga hoću za zeta.

Frano.

Jest, ma ne bi zlo bilo imat i od ne riječ. Hođ'mo

Reno.

To nije od potrebe ništa, ja obećivam¹⁾ za ũu i uzimļem više mene vas posó.

Frano.

Ma

Reno.

Pusti stvar na me, govorim ti, ne straši se ništa, ja ću ũu sad ončas dispoñat.²⁾

Frano.

Da, kad je tako; a ja ću otit vidjet, što ću ti³⁾ Anica, pa ću se povratit, da mi pripoviješ.

Reno.

Čini konat⁴⁾ da je stvar učinena; ja idem ončas govorit s mojom ženom.

ŠENA DEVETA.

Maruša i Reno.

Maruša.

Eto ti tu, sjetna Mare; dobro se govori: Ko hoće utopit kućka, govori da uvjeda.⁵⁾

Reno.

Što je, Maruša?

Maruša.

Što mi je?

Reno.

E, što ti je?

Maruša.

Eto se veće selim od vaše korte⁶⁾ s platom u ogrnaću.

Reno.

S platom u ogrnaću?

Maruša.

E, e! Gospoda me tjera nadvor.

¹⁾ obećavam.

²⁾ raspoložiti, spraviti.

³⁾ osjeda.

⁴⁾ račun.

⁵⁾ uvjeda (u[v]jeda).

⁶⁾ dvora.

Reno.

Ja te ga ne razumijem, kako?

Maruša.

Eto tako, prijeti mi, ako joj komparam¹⁾ na oči, da će dovesti dva solдата,²⁾ i činit mi dušu pustit pod batima.

Reno.

To pak nikako, ti imaš stat ovdi; moja žena uža³⁾ češće imat glavu razgrijanu, ma ja ne ću da

ŠENA DESETA.

Ora, Pěra Maruša i Reno.

Ora.

Kako? još si tu, getino⁴⁾ smrdeća; nadvor mi ončas iz kuće i da mi se nijesi prikazala na oči.

Reno.

Polako

Ora

Ovako sam namislila i ovako vaļa da bude.

Reno

Nemoj

Ora.

Hoću, hoću, hoću da pode ća.

Reno.

Ma što je učinila za tako je otjerat?

Ora.

Kako? Para⁵⁾ je braniš?

Reno.

Ajbo⁶⁾ na nijedan način.

Ora.

Para, potežeš za nu suproć meni?

Reno.

Ne potežem zajsto, samo te pitam što ti je učinila?

¹⁾ pristupim.

²⁾ solдата, vojnika.

³⁾ vična je.

⁴⁾ pejorativ od *ghetto*, dio od grada gdje su stanovali židovi.

⁵⁾ Regbi.

⁶⁾ Ni po što.

Ora.

A jeda cijeniš, da je ja tjeram bez razloga?

Reno.

Ja tega ne govorim, ma vaļa sluźbu...

Ora.

Govorim ti, neka pode ća.

Reno.

Dobro, da ti bude, ko ti što govori?

Ora.

Ja ne ću da mi niko ide uz nos,¹⁾ kad sam što namislila.

Reno.

Tako je.

Ora.

I ti imaš kó pravi muž bit od moje, i kad me vidiš najedenu
i ti se ijedit.

Reno (Maruši)

Tako baš i ja ćinim sigurno, magarico jedna; ovdle te go-
spoda tjera s razlogom, i ne miritaš da ti se prosti.

Maruša.

Ma što sam joj ja siromašica sakrivila?

Reno.

Po vjeruboru²⁾ ja ne znam.

Ora.

Nu pogledaj samo, koje je ovo bezoćanstvo,³⁾ pa joj para
da nije ništa opravila.

Reno.

Da ti nije nehote razbila zrcalo?

Ora.

Tot bih je ja za taku bagatelu⁴⁾ istjerala, para li ti?

Reno.

Da, za što? Vaļa da je sklopotala⁵⁾ koga vruga s kudom⁶⁾.

Ora.

Sikuro, a jeda bih ja bez razloga ćinila ovoliku tresku⁷⁾

¹⁾ Hodit uz nos = protivit se.

²⁾ Eufem. za *po vjeru boźiju*.

³⁾ Bezobraznost.

⁴⁾ sitnicu.

⁵⁾ opravila.

⁶⁾ s repom

⁷⁾ buku.

Reno.

Dada¹⁾ nije poginuo koji tacun,²⁾ oli³⁾ konfitjerica?⁴⁾

Ora.

Sve bi to malo bilo.

Reno.

Ho, ho! gledaj vraga! Da nije upuštala noćno koga mačka u kuću?

Ora.

Gore nego i to.

Reno.

Gore?

Ora.

Gore, vele gore.

Reno (Maruši)

Kako, vraški, pasja raco,⁵⁾ magarico, nadvor, nadvor, nadvor!
Da nije po vragu. . . .

Ora.

Slušaj što je učinila. Jučer kad me nije bilo doma, imala je smionost⁶⁾ uzet mi ispod petiñerice⁷⁾ pjesan kite i korune⁸⁾ koja se začina⁹⁾ ovdje u susjestvu na piru, i koju mi je poslala Marija, da se arajdam¹⁰⁾, er sam je pomogla ušestat¹¹⁾, a ona mi je geta smrdeća uzela i zavila u cijevi¹²⁾.

Reno.

Nije drugo nego to?

Ora.

Kako? Uprtit¹³⁾ mi se u pjesan, koju sam jedva prije čekala dobiti za ukazat gospodaru Jeru? Bi li to došlo na pamet vragu izdno pakla?

1) A da.

2) Srebrni služavnik, od talij. *tazzone*.

3) ili.

4) Podnos, na kome je slatkarija, od talij. *confettiera*.

5) pasmino.

6) smjelost.

7) Toaleta, od talij. *pettiniera*, gdje su češli i sve što je treba za napravljnje glave.

8) Pjesan kite i korune (krune) bila je pirna pjesma prigodna.

9) pjevala.

10) udivim.

11) napraviti, urediti, od talij. *asestare*.

12) Motala na tu kartu pređu.

13) Upačat se, taknuti.

Reno.

Ja sam cijenio da je što gore.

Ora.

Kako? Para ti da je ovo malo? Ne ću joj prostiti nigda; ne ću ter ne ću.

Reno.

E tako je, tako!

Ora.

Htjela bih vidjet da je uzmeš branit.

Reno.

Ajbo, tako je...

Përa

Uprav se ne može trpjet, koliko joj se veće govori, a ona sve to gore, samo kravina, da joj je bit ovako pridržtina,¹⁾ koja ne haje za drugo nego samo da joj je žderat.

Maruša.

Veliku sam stvar učinila, kad nijesam imala kniige;²⁾ a da sam stala zaludu i ne oprela, što mi si dala, to bi i rekla da sam spala i skitala se po tovjernam³⁾

Ora.

A, a, krošno⁴⁾ jedna, i još imaš anima⁵⁾ odgovarat, a jest pet danâ da sam joj dala dvije litre⁶⁾ vune, i ne mogu vidjet svrhe. Promisli od onomadne mi je Stane oprela deset litarâ!

Maruša.

Čudna je i ta! Hoćete da se prede i uz to da kuham i idem po ribu i u komardu,⁷⁾ a ne može se i to i to.

Ora.

Velika posla, znaš; ako je to tvoj pjađer,⁸⁾ i sved bude, kako nije ribe, za moć se prošetat i do Gruža; a koliko te glavim⁹⁾¹⁾ lijenčina.²⁾ hartije.³⁾ krčmama, od talij. *taverna*.⁴⁾ Kotarica od pletera, u kojoj se nosi smet.⁵⁾ sreca.⁶⁾ mjera, četvrtina od oke.⁷⁾ mesarnieu.⁸⁾ zabava, veseje.⁹⁾ preporučivam.

kad je nije, vrati se doma, i reci da je nije, a ne kô smucka¹⁾ da se smucate²⁾ i trindohorite³⁾ po gradu.

Përa

E, e! Vi biste se htjele izgledat u djevojke, koje služe goppare, gdje nije gospode u kući; ondi bo se u istinu plauduje u lasti; niko ne ište konta, po vas dan se ije⁴⁾ i pije, u űih su klučii i one su gospode.

Ora.

Čerto,⁵⁾ lasno je bit skladna u goppara, ne mislu⁶⁾ drugo nego kako će bit svaki dan u čistoj ogrnačici⁷⁾ s fjokom⁸⁾ kurdjeliice,⁹⁾ s ubručićom¹⁰⁾ čistijem, kô godišńice¹¹⁾ od palka;¹²⁾ a pako sve to služi za veću strumbulariju¹³⁾ i bizgičariju;¹⁴⁾ drugo bo gopari ne mislu nego pogadat sve što űima dohodi na pamet. Eto našli su da im ne stoji dobro dolamica,¹⁵⁾ erbo im ne stoji ažesno¹⁶⁾ život,¹⁷⁾ nego su izmislile đupice,¹⁸⁾ za moć boće začinit i zašestat¹⁹⁾ prsi. Još im mańkaju²⁰⁾ alamati,²¹⁾ neka su prave majčine kéerce,²²⁾ i ja držim da bi im i to gopari pogodili kakvi su; a da žena dá u spenzu,²³⁾ da je kupila malo kordu-

¹⁾ žena koja se smuče, skiće.

²⁾ Sad bi bio oblik *smučete*.

³⁾ razmećete se, vrekate se.

⁴⁾ jede.

⁵⁾ za cijelo, zajsto.

⁶⁾ misle.

⁷⁾ pregači.

⁸⁾ s uzlom.

⁹⁾ gajtana.

¹⁰⁾ s rupeem.

¹¹⁾ sluškińe.

¹²⁾ od poca, na koji su dizali za porugu raspuštene žene.

¹³⁾ razvratnost.

¹⁴⁾ vioglavost.

¹⁵⁾ narodna ženska nošńa.

¹⁶⁾ prikladno.

¹⁷⁾ tijelo po srijedi, preko pasa.

¹⁸⁾ donošńe hańine, od talij. *giubba*. Još se tako zovu u *Janini*, na Peješcu.

¹⁹⁾ uredit, zaoblit.

²⁰⁾ Još nemaju, još im fale.

²¹⁾ biće kakvi donašńii nakitii.

²²⁾ bludnice.

²³⁾ kupovinu.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
Ј
О
Т
Е
К
А

nića¹⁾ za kriška,²⁾ to bi se i rugali i govorili: Dosta je i kad se ukopa!

Maruša.

Ja vam tega ne ištem, ma što ne mogu učinit ne mogu; ne mogu se raskvartat³⁾ na petero.

Ora.

Muči, muči tu vrtikluno⁴⁾ jedna, veće ti para da si rekla, a koliko ti se govori za te tvoje bokarice,⁵⁾ da to zagúetivaš⁶⁾ unutra. Polako, još nijesi gopareva, još sam zahvale Bogu⁷⁾ ja živa. Da mi vas je vidjet kad me ne bude!

Maruša.

Žiti⁸⁾ biste i vi htjeli, da smo kó niko na svijetu. Polako; bole bi nam na vjeru⁹⁾ bilo u našijeh materá.

Pěra.

A ću ti!! Crna¹⁰⁾ Pere, gledaj kó što mrmoši? Neobično joj je ne bit doma, erbo bi se mogla Lankronija¹¹⁾ skitaćit od Župe od grada, i bandusat¹²⁾ gizna¹³⁾ pod košićem voća raspretljena¹⁴⁾ kó pudar u smokvam. Ma bih te htjela vidjet u zimu, u koliko bi danâ vareno izjela!

Ora.

Ovo im je neobično, er se veće izgubio stari život, i nije veće moje pokojne gospe,¹⁵⁾ da se zna koliko je godišta djevojka nova-kiña i koliko vaļa da ide bez ogrnaćice, zastrta u prsima dovlak (do ispod grla). Sad su počele po daždu stavjat bio ubrućić na

1) vrpee.
 2) mali križ.
 3) raseijepit.
 4) vrtoglavo.
 5) dojke.
 6) zatiskati, sakrivati.
 7) Hvala Bogu.
 8) Pokraćen usklik: *živjela ti*, i ost.
 9) vjere mi.
 10) jadna.
 11) pošprдно ime.
 12) vjetrenasto iti.
 13) od *gizdan*, dakle napravljena.
 14) rašćinena, raspretļana.
 15) Gospa i majka stara u dubrovačkom govoru znači *baba*; a gospar i čaće stari *djed*.

glavu, što su se prije pokrivala dolamicam. A onomadne sam vidjela s fuñestre¹⁾ jednu s vjedrom na glavi, i gdje ne će po daždu da podigne guña,²⁾ nego kisi, kisi, kisi!³⁾ Rekla sam da sam joj gospodom, ovako bi joj raščelupila⁴⁾ gubičinu! (kaže rukama)

Maruša.

Jaoh tužnijeh djevojaka; velika smo ti vam spica⁵⁾ u očima.

Ora.

Hoćeš li dospjet? ako te uzmem, po blaženi dan, nadavaću ti veće batá, nego ti je pilaka⁶⁾ na glavi. (mužu) Još mi je ne ćeš da istjeraš s oči.

Reno.

Nema druge. Sciapientibus et insciapientibus, Mare, podi, nemoj ezačerbavat.⁷⁾

Ora.

Kako? ali si se s ņom dogovorio? prem⁸⁾ je ti jed pokuaran.⁹⁾

Reno.

Ajbo, ća, nadvor, magarico, nadvor — (polako Maruši) Podi, jedna, podi!

Serha prvoga ata.

¹⁾ s prozora.

²⁾ seljačka hañina.

³⁾ kvasi se na kiši.

⁴⁾ raščepila.

⁵⁾ drugovdje *zbića* (il raggio della ruota) = gredica.

⁶⁾ debele dlake na vratu i leđima životińskijem.

⁷⁾ lutit.

⁸⁾ odviše.

⁹⁾ posut šećerom, blag.

Kulturne vijesti

Na 9. o. m. osnovalo se je u Dubrovniku prosvjetno-privredno društvo Srpska Zora. Cilj je ovoga društva da unapređuje prosvjetu i privredu srpskoga naroda u Dalmaciji, Dubrovniku i Boki Kotorskoj. Prema tome baviće se Srpska Zora: *a)* vaspitañem naroda, osnivajući i potpomagajući prosvjetne ustanove, a osobito škole i javne narodne biblioteke; potpomagajući polazeñe školskih zavoda sa potporama ućenicima i nastavnicima; potičući javna predavañia i raspravlañia o vaspitnijem i naućnijem predmetima; izdavajući ili potpomagajući izdavañia kñiga, koja odgovaraju duhu ovog društva; *b)* osnivañem narodno-privrednijeh ustanova, a osobito zemljoradnićkih zadruga i űtedionica, i inaće unapređivañem poľške privrede.

Ćlanom ovog društva mođe da postane svaki Srbin i Srpkiña, koje primi uprava.

Godišñi prinos, koji će svaki ćlan biti dužan da plaća, određen je u iznosu od jedne krune.

Društvena su sredstva: *a)* godišñi doprinosi ćlanova; *b)* sve űto ko društvu bezuslovno daruje ili zavješta.

Konstitutivna skupűtina Srpske Zore, koja se je drđala 9. o. m., izabrala je u upravni odbor petnaest lica, koji su se istoga dana ovako konstituisali: predsjednik: g. Matej Sarić; I. potpredsjednik: Dr. Krsto Kovaćević; II. potpredsjednik: Nikola Babić; blagajnik: Dr. Antun Pugliesi; tajnik: Dr. Stijepo Knežević; odbornici: g.g. Barbić pop Sava, Jovo Berdović, Desnica Vladimir, Fabris Antun, Job Ermenedild, Komnenović Mirko, Kulišić vit. Joso, Matijević Dr. Vlaho, Sardelić Dr. Rudolf, Vukotić Đuro.

Za revizore su bili izabrani: g.g. Stefanović Dr. Jovo, Vujatović Andrija, Vuletić Savo.

Uredništvo „Srđa“ sa svoje strane naj toplije preporućuje svijem Srbima i Srpkiñama ovu kulturnu ustanovu primorskoga Srpstva. Srpska Zora od sada biće naj jaća obrana srpskoga imena, a naj uspješñija poluga za pravilan razvoj srpskoga naroda na našem primorju.

U to ime bilo u sto dobrieh ćasa!

*

Poznati slikar i naű zemljak g. Vlaho Bukovac prošle zime dovrűio je veliku sliku: Karnevò u Cavtatu i poklonio je društvu „Epidaurus“ u Cavtatu. Slika je vrlo velikijeh razmjera i na ñoj je preko sedamdeset osoba muűkijeh i űenskijeh, sve Cavtaćana. Lica su vrlo dobro pogodena. Slika prikazuje kostimirani bal, preko kojega udara tamburaűki zbor. Udionici bala bilo da igraju, bilo da űeću, bilo da se razgovaraju, bilo da posmatraju. Medu udionicima

vidite: Balda Bogišića, Vlaha Bukovca, ovaj posljednji udara u tamburaškom zboru.

*

Izašla je prva sveska XXIV. knjige Jagićeva Arhiva za slovensku filologiju. Među ostalijem raspravama ima prilog našoj starijoj književnosti u pet odlomaka od našega sugrađanina Milana Rešetara. U prvom govori o originalu Lukarićeva djela „Atamante“; u trećem o Zlatarevićevom „Aminti“; u četvrtom o najstarijim primorskim erkvenijem pjesmama, a u petom o portugalskom prevodu Marulićeve poznate knjige, kako ju je objasnio križevački bibliograf Mirko Breyer.

Za Lukarevićevo se je djelo općenito sumnjalo, da ne će biti srpski original, ali dosad nije nikom pošlo za rukom naći original. Sada ga je evo Rešetar našao. Original je napisao italijanski pjesnik Girolamo Zoppio god. 1579!, a Lukarević je to djelo preveo onijem slobodnijem načinom, kojijem su naši stari obično prenosili tuda djela u našu književnost. — Govoreći o Zlatarevićevu „Lubmiru“ (Tasov „Aminta“), utvrđuje Rešetar misao Budmanijevu, da je srpski prijevod ovog djela svakako najstariji, pa da nadmašuje svojim prvenstvom i franceski prijevod, koji se je dosad općenito držao najstarijim. Isto se tako ovijem utvrđuje i slutnja, da je Zlatarić slagao prijevod svoga djela po rukopisu Tassova djela. I tako bi srpski prijevod bio doštampan, ako ne prije italijanskog originala, a ono svakako u isto doba s njim.

Medu referatima ove sveske ima prikaz o djelu „Sočinenija Petra Hektorovića“ ruskoga pisca N. Petrovskoga. U ovom djelu Petrovski priopćuje, da je našao u Frañevačkoj biblioteci u Dubrovniku italijansko rodoslovje porodice Držića. Do danas nije se znalo, kad se je Dore Držić rodio, i kada je umro. A Petrovski je našao, da se je rodio 6. februara 1461., a umro 26. avgusta 1501. — nešto kasnije; kako je rekao prvu misu“.

*

U „Delu“ izlaze dva književna djela Branislava Nušića: Pučina, drama u četiri čina, i Opštinsko dijete, roman jednog odojčeta.

U „Kolu“ izlazi od Marka Cara: Petronius Integer, jedan latinski rukopis iz Dalmacije.

U „Srpskom Književnom Glasniku“ Pavle Popović nastavlja svoju studiju: Srpska drama u XIX. vijeku.

Књижевни prikaz.

Izašlo je u Parizu djelo: *La politique comparée de Montesquieu, Rousseau et Voltaire par Émile Faguet de l'Academie Française.* — Jedna sveska u 18 prošivena, cijena fr. 3.50. U Parizu, 15. rue de Cluny.

Eto jedne kúige za sadašnjost. G. Fagè se zauzeo da prouči naj znamenitija politička pitaña, koja nas zanose i dijele ima tomu stotinu godinâ i više, i da potraži što su mislili o tome naj glavnija tri pisca XVIII vijeka: Monteskvje, Rusó i Volter.

Ideja domovine, sloboda, vlast, socializam i individualizam, sud-bena oblast, država i crkva, država i odgajanje, država i vojska, to su poglavita pitaña, o kojima je g. Fagè zapitao izastopce Monte-skvjâ, Rusoa i Voltera puštajuć češće da oni govore i usporedujuć pronicavo njihove ideje.

Ovo je vrsta političkoga tečaja, koji prispijeva baš u zgodan čas, kad se svijet muči oko ovijeh pitanja. Svakako ime glasovitoga Fagèa i stvar sama razmetnuće po svijetu ovu kúigu basnovitom po-spješnošću i u velikomu broju, a što prije čućemo da su ponikli mnogi prijevodi. Jeda li se i naša kúizevnost opošteti!

Bibliografija.

Примамо у замјену: В и т е з, лист за привреду и витештво, глас свих кола јахача кнез-Михаило, власник: главна управа кола јахача кнез-Михаило у Београду, уредник Мирко Миљко-вић управник топчидерске економије. Лист излази мјесечно у Београду у вел. 8ни. Цијена му је годишња 4 динара, за ту-ђину с поштом 6 динара. Један број 50 парâ. — Ево садржине броју III. Марта мјесеца ове године: Ч л а п ц и: Занатничко стање и утицај државне ергеле на земаљско коњарство посљедњих го-динâ. Руске расе коњâ (наставак). Белешке, Гласник, Листак.

Благодарно смо примили:

1. Птице у народном вјеровану припојно Тома А. Братић, Сарајево, земаљска штампарија 1900 (Сепаратни отисак из Гласника земаљског Музеја у Босни и Херцеговини XII. 1900* стр. 345—349).
2. Пабирци из народног ветеринарства пивне Том. А. Братић, Сарајево, земаљска штампарија 1902. (Сепаратни отисак из Гласника Земаљског Музеја у Босни и Херцеговини XIV. 1902. (стр. 150—158).

*

Primamo u zamjenu: Behar, list za pouku i zabavu, koji izlazi u Sarajevu dva puta mjesečno na vel. 8ni. Cijena mu je na godinu 10 kruna, na po godine 5 kr.: za tudinu 12 kruna na godinu. Daci imaju popust. — Evo mu sadržaja broju 7 Muharema 1320 = 15 Aprila 1902: Hulusi, Islam na istoku; R. Telefon. „Behar“ na kraju druge godine. Jusulfbeg Resulbegović: Ogdalalo (ertica). Osman Nuri Hađić i Fehim Spaho: Hilada i jedna noć. Narodne umotvorine: Ibrahim Dautović; Ženidba Soko-Hasanage. Om'er: Tražio ikbala (narodna pripovijetka). Glinić Ibrahim: Majstor i iščija (nar. pripovijetka). Muftić Hazim: Lisičiji sud (Basna). — Listak: Kniževnost: Odgovor „Domu“. — Rječnik. — Misli i dojmovi. Kulturne bilješke: Ćamije i medrese. Pogled po svijetu. Svaštice. Odgonetke.

Неколико српских књижевних listová а и политичких љубезно су се осврнули на књижевни рад нашега lista. I који немачки glasnik нас се је сјетio. Pa evo počeli i Češki. U „Osvěti 1902. 5“ naš prijatelj čuveni profesor Bečke universitati dr. Konst. Jireček simpatično је spomenuo naš rad.

Svima благодарimo obričući да ćemo i unaprijed nastojati e da odgovorimo њихову оčekивању.

Narodna varalica na Đurđev dan.

Srete seљak seљaka; popostanu i pitaju se za junačko zdravlje.
Iznenada će jedan:

„Vrati mi ono?“

— „Što?“ misli začuden, dok prvi očepi:

„Brate, onaj povod¹⁾, kojijem sam te povco na Đurđevu travu!“ (kô da vodi živo).

M.

¹⁾ povod ili povodac je uže, kojijem se vodi životinja.

Narodna pitalica.

Jednom će seљak, vidjevši gospode u mrežici (kopreni) preko obraza, upitati drugoga:

„Zašto gospode nose mrežu preko obraza?“

— „Baš ne znaš?“ on će mu.

„Ne znam.“

— „Ma jadan ne bio, ono im je muharica, kojom se brane od muha, da ih ne pognuse!“

M.

Narodna zagonetka.

Upô vo u dubok do,
Niko ga ne vadi,
No Gospodin Bog.

Odgonetka potońe šarade

Kolo-voz.

СРЪ

SRĐ

list za kniževnost i nauku

Antun Fabris

asnik, izdavatelj i odgovorni urednik

prof. Luko Zore

glavni saradnik

Sadržaj:

- I. У ноћи.... (пјесма) Јунија.
 II. Žene pametne (At drugi), komedija.
 III. Legenda, Nedjib Вey.
 IV. Збогом (пјесмица) Крунослав.
 V. Писмоноша Ђ.... (цртица) М.
 VI. Епиграм (зашто неки главар мрзи вриједне људе?) Ж.

- VII. Jedna stranica John Ruskina, (dviје riječi prevodiočeve) L. V.
 VIII. Тако свијет каже.... (слика из Варошког живота) Ник. Т. Јанковић.
 IX. Kulturne vijesti.
 X. Narodna zagonetka.
 XI. Errata-corrige.

Srđ izlazi dva puta mjesečno, polovinom i svrhom mjeseca, u sveskama od 2-3 tabaka.

Cijena je listu: za Dubrovnik i Austro-Ugarsku na godinu Kr. 12;
 za inostranstvo franaka 15 u zlatu.

Ukopisi i pisma šaju se uredništvu *Srđa*, a pretplata administraciji *Srđa*.

DUBROVNIK